

Cenothapium, pochodzi od słów greckich, *kenos* próżny i *tafos*, grób, znaczy tedy grób próżny, to jest: niezawierający zwłok umarłego.

„*Cenotaphium*, grób poczesny próżny,” (Lind.).

SARKOFAG. I. *plotojadec*, (*plot* ciało). (Stul.). Ł. *sarco-phagus*.

Sarkofag, znaczy dosłownie *mięsożerca*; rodzaj trumny kamiennej u starożytnych, do robienia jej używano kamienia szczególnego z kopalni miasta *Assos* w Medyi leżącego. Był on lekki gąbczasty i podług Pliniusza miał osobliwszą własność, że we czterdziestu dniach trawił czyli niszczył ciało w nim zawarte. Później tem nazwiskiem oznacza-
no każdą kamienną trumnę.

KOSTNICA. Ł. *ossarium*.

Naczynie ozdobne, pośpolicie czworościenne w którem chowano szczątki przepalonych na pogrzebie kości.

POPIELNICA, URNA. Ł. *cineraria*.

Naczynie przeznaczone do chowania popiołów zebranych po spaleniu ciał umarłych.

XII. Wyrazy ściąające się do ścian, więzów ściennych i otworów.

ŚCIANA, MUR. C. *stena*, *zed*, (Weles.). I. *mir*, *zid*, (Stul.). Ł. *murus*, *paries*. F. *mur*, *muraile*, *paroi*. N. *die Wand*.

Ściana kamienna przez miąszość uważana, Ł. *murus*, C. *zed*; powierzchnia zaś tego muru, albo raczej wszel-

ka ściana, Ł. *paries*, F. *paroi*, N. *stena*. Najczęściej bez rozróżnienia jedno bierze się za drugie.

Ściana zagrodowa, F. *mur de clôture*, ściana opasująca ogród albo dziedziniec.

Ś. podwałowa, podnasykowa, F. *mur de terrasse*, utrzymująca za sobą nasypaną ziemię.

Ś. naczelna, dworowa, F. *mur de face*, ściana zewnętrzna, na której leży okap daszny, a osobliwie przodkowa budowli.

Ś. sąsiednia, mur ościenny. Ł. *paries medianus*, ściana wspólna z sąsiadem, albo z takąż jego ścianą połączona.

Ś. przedziałowa, Ł. *paries intergerinus*, C. *mezizid*, I. *prezid*, (Stul.), F. *mur de refend*, N. *Scheide wand*, rozdzielająca wewnątrz budowli.

Ś. przedogniowa, N. *Brandmauer*, ściana rozdzielająca poddasze dla wstrzymywania w przypadku ognia, szerzącego się pożaru.

PRZEPIERZENIE. F. *cloison*. N. *Verschlag, dünne Scheide wand*.

Ściana środkowa cienka, do rozdzielania pokoi służąca, robi się z deszczek, muru pruskiego albo z cegły rębem na gipsie sadzonej.

MIĘDZYDRZWIE, MIĘDZYŚCIEŻ. F. *trumeau*.

Część, pionowy pas ściany pomiędzy ścieżkami drzwi i okien.

WIĘZY ŚCIENNE. F. *chaines*.

Warstwy kamienia twardszego składające ośnowę ścian murowanych, albo tylko grubsze ich i wydane części.

Więzy poziome. F. *chaines horizontales*.

Warstwy poziome, tudzież wszelkie poziome wydane

ne ze ścian pasy i kamienie do przewiązania pionowych więzów służące.

Więzy pionowe, *F. chaînes verticales*, wszelkie w ścianach uwieźłe słupy, do podparcia lub związania poziomych więzów służące.

PAS ŚCIENNY. Ł. *apophigis*. *F. plinthe*.

Więz poziomy, z przodkową stroną do pionu, ze ściany wybiegający i w koło budowlę opasujący.

Jeżeli warstwa taka jest z kamienia ciosowego i służy za wieko ścianie, zowie się: pokrywą, nasadką, Ł. *apophigis*. Gdy zaś ciągłą podstawę murowi albo słupom daje, zowie się podsadką, Ł. *apophigis* także. Gdy na koniec nie jest ciągłą warstwą, lecz osobną płytą pod każdym słupem, zowie się: kostkowicą, podsadzką, podstawkiem, Ł. *plinthus*, *F. plinthe*.

„Podsadzka, Ł. *plinthus*, która leży w nodze słupa.” (m. W.),

Pas ścienny, kostkowica, podsadzka w podstawie słupa wszystko to po Ł. *plinthus*.

To nierozważne na pozór użycie wyrazu *plinthus* do rzeczy tak różnych, daje się tłómaczyć: *Plinthus* z grecka właściwie znaczy cegłę, która u greków i u Rzymian płaską kwadratową i znacznie obszerną była; tak że ją za kostkowicę do słupa użyć było można, a przynajmniej że kamień do tego użyty z postaci całkiem jej był podobny. Toż wszędy tą obszerną cegłą posługiwano się do przewiązywania ścian wewnątrz ztąd z 2-ch, 3-ch warstw takiej cegły pas czyli więz poziomy zwat się *plinthus*, *F. plinthe*. Rosyjanie w Petersburgu biorą do przewięzi ceglanych ścian, pewen płytki kamień i płytą go zowią.

KRAJNIK, WIENIEC, GZYMS, Xems, C. *gzyms*, *podwłukty*, (Weles.). Ł. *coronix*, F. *corniche*, N. *Gesims*, *Krantz*.

Więz poziomy na kraju czyli brzegu ściany leżący, albo w miejscu pasa w pewnej wysokości z niej wybiegający, którego krój przodkowy składa się zawsze z lasek, żłobków i prostokreślnych członków. Krajnik zwykle na wierzchu ścian naczelnych pod okapem dachu leży.

Krajnik, *okrajnik*, z karniolskiego, lepszy niż *gzyms* z niemieckiego, acz bardzo używaniem utarty w polszczyźnie. „*Okrajnik*, (Carniol) *poliza*, *opass*, *vienz sverha sida*,“ (zida, muru). (Lind.).

WIENIEC W KRAJNIKU, POLICA, PLATA. Ł. *corona*. W. *gocciolatojo*. F. *larmier*, *mouchette*. N. *Kranzleiste*.

Część krajnika, najgrubsza, z przodkową ścianą do pionu, bezpośrednio i pod uciosem wierzchnim leżąca, z pod spodu przy brzegu bywa wydrożona dla łatwiejszego odkapywania wody.

„Okap, Ł. *corona*, wodościek, W. *gocciolatojo*,” sam brzeg wydrożony, (Aigner). „*Wieniec*, który leży w *xemsach*, Ł. *corona*, F. *corniche*,” (m. W.).

Wieniec, F. *corniche*, (Bud. ziem.)

WSPÓRNIK, BRUSOWICA, KRAGSTEIN. I. *zub*, *zubi*, *zubac*, (Stul.). Ł. *ancon*, *cantherius* W. *cartella*. F. *console*. N. *Kragstein*.

Kamień z pod spodu krzywo podciosany, ze ściany sterczący i do podparcia wielce wydatnego ściennego pasa, wysoku wienca w krajniku, albo też tła kamiennego w balkonie służący.

Brusowicą go nazwaćby można; gdyż jest rzeczy-

wiecie końcem *brusa* kamiennego ze ściany wybiegającym. Wszakże przez podobność zowieśmy z Czechami *krokiewnicą*, koniec krokwi; *dylicą*, *tramowicą*, rzeczywiście też końce dyla i tramu, albo tylko udające je kamienie.

„*Kroksztyny* drewniane, albo kamienne ze ściany wypuszczone, albo przysadzone do balek,” (Knap.).

„Cieśle zowią *śmigami*, Ł. *ancon*, F. *console qui soutient la corniche*,” (m. W.).

KROKIEWNICA, KROKIEWNICZKA. C. *krokiewnice*. Ł. *mutulus*, *mutuli*, *telamones*, (Palk., Dobrow.). W. *modiglione*. F. *modillon*. N. *Sparrenkopf*.

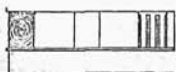
Koniec krokwi wybiegający za ścianę budowli, także z pod wieńca w krajniku stercząca podstawka, która koniec krokwi wyobraża.

PODŁOŻNICA, DYLICA. C. *podłożnice*, (Dobrow.) (od *podłaż pavementum*). Ł. *pseudo mutulus*. W. *falso modiglione*, (Penth.). F. *mutules*. N. *Dielenkopf*.

Podstawka płaska kamienna lub drewniana pod wieńcem w krajniku doryckiego porządku, niby koniec *dyla* naprzód wysunięty. „*Dylica*, *mutulo*,” (Aigner).

TRAMOWICA. C. *tramowice*, (Dobrow.). Ł. *decoides*, W. *pianuzzo*. F. *tablettes*. N. *Balkenköpfe*.

Końce tramów z podwórza widziane. Końce te dla trwałości deszczułkami ponabijane bywają. Ztąd pochodzą *tryglify*: jakoż takie deszczułki z dwoma całemi i jednym po połowie na brzegach pionowych *rowkami* czyli *wrębikami* i woskiem pokryte, dla łatwiejszego ściekania deszczowej wody, z grecka nazwane zostały *tryglifami*, *trójwrębikami*.

ŁOPATKA, SŁUP UWIEŻEŁY. PILASTER. R. *łopatka*. F. *pilastre*.

Każdy więz pionowy mający kilka cali wystałości nad ścianą.

PRZYPORA. I. *pr emapodpori*, (Stul.) (praca podpora). Ł. *enteris*, *crisma*. W. *barbacane*, *sperone*. F. *épérons*, *contre-forts*. N. *Strebepfeiler*.

Słup uwieżły w ścianie, mający znakomity wyskok, i zwykle stronę przodkową stożystą, daje się w ścianie murowanej, którą sklepienie albo ziemia odpiera.

Sporys, F. *contre-fiche*, *contre-fort*, *arc-boutant*, ogólny wyraz oznaczający murowaną i drewnianą przyporę. „*Sporys*, podpora, twierdza w budowaniu, murowaniu,” (Włod.).

ŚCIANA DREWNIANA. F. *pan de bois*.

Część, strona zrębu, albo przesło między słupami z drzewa zdziałane.

ZRĄB. N. *Zulage*.

Ściana powstająca z okrągłych lub czworokrotnych bierwion, jedno na drugim przez wysokość kładzionych. Tych każdy pokład wokół zrębu wiankiem się mianuje, a spojone końce jego *węgłem*. Pierwszy wianek na dole zrębu *przyciesią* albo *podwaliną*, ostatni zaś na górze o czepe m nazywają.

MUR PRUSKI ZWIĄZARKĘ wmurowanie.

Tak u nas zwykli nazywać ścianę, której osno wa jest drewniana, a jej zadzianie z ceglanego muru.

Osnowa drewniana muru pruskiego składa się, na węglach ze słupów węglowych. F. *poteaux corniers*; słupów pośrednich, których spodki w *przyciesi*, a wierzchołki w *oczepie* są osadzone;

z uszakow, których *podwoje* sięgają w obie strony do przyciesi i oczepu. W niej usługę więzów poziomych i ukośnych spełniają: p o p r z e c z n i k i za progi i nadproża w uszakach użyte, *miecze*, *zastrzały*, i inne tym podobne więzy posiłkujące się nawzajem. „Budynki w wiązarkę murowane,” (F.M. Sobieszcz.).

PRZYCIEŚ, PODWALINA DREWNIANA. I. *podsił*, (Stul.). Ł. *podium*. F. *sablier*. N. *die Unterlage eines hölzernen Gebäudes, der Unterzug*.

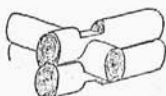
Podwalina, spód drewniany drewnianej budowli, lecz właściwiej w tym razie zwać się zwykła *przyciesią*.

„*Podwaliny sosnowe*,” (Lind.).

„*Podeszwa w budowaniu cel podwalina*,” (Knap.)

„*Cieśla przyciesi przewraca jeśli nie czerwliwa*,” (Rej).

WĘGIEŁ ZRĘBU. F. *encoignure*.

Róg, krawędź pionowa zrębu, zamek na węgle zrębu: powstaje z połączenia jego wianków przez uczynione po końcach bierwion *wręby* i *nacięcia*. Węgielek jest wieloraki:

W. ramowy, połączenie bierwion takie jakie jest w ramach, i daje zamek skończony.

W. w przyciesi, kiedy końce połączonych bierwion równo ze ścianą są ucięte, jak jest w *przyciesi* albo *podwalinie*.

W. z ostatkiem, kiedy końce bierwion wystają po obu stronach węgla.

CZĘSTOKÓŁ.

Ściana drewniana z kołów obok siebie utkwionych złożona.

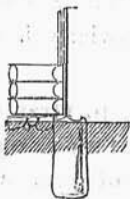
„*Palisady* zasieka palisadami,” (Lind.)

OSTROKÓŁ, RDZĘBINA.

„*Rdzębina* ogrodzenie ostremi koły, ostrożenie, ostróg,” (Lind.).

Ściana z kolków albo palów w zaostrzonych z wierzchu.

SZUŁO.

Słup drewniany, którego koniec w ziemię idący opala się lub smołą obmazuje; reszta zaś na sposób płaszczaka ociosana, ma z dwóch stron wydrożenia czyli pazy dla osadzenia dylów lub bierwion składających przeszło szułami rozdzielone.

Wyraz ten u cieśli litewskich powszechnie jest używany.

OPIERZENIE. F. *revêtement en planches*.

Okrycie ściany deskami zakładając jedną na drugą sposobem pierza.

OSZEWKA ŚCIENNA, TAFLOWANIE, LAMPERYA, TABLATURA. Ł. *intestinum opus*. W. *intavolamento*. F. *lambris, menuiserie*. N. *Taffelwerk*.

Drewniana wewnętrzna ściany poszewka od tła na 2 lub 3 stopy wysoko, albo też od tła aż do stropu sięgająca. Składa się z symetrycznych dzielnic, a te z otocznym w ramach zamkniętych, krajnikami obwiedzionych i pilastrami poprzedzielanych. Co wszystko olejną farbą albo lakierem powleczone, przyozdobione jeszcze bywa: rzeźbą, pozłotą i kolorowymi malowidłami na sposób wytwornych stropów.

„*Posadzka ścienna*.”

„Bocznice, taflowanie, podszewka.”

„*Tablatura*, w malowaniu lub stolarskiej robocie, składa się z samych filunków i fryzów,” (Lind.).

WRZOSIANKA.

Ze wrzosu w roztworze gliny stłoczonego, płastami bez skrzyni ułożona ściana, a po stężeniu gliny oskłutowana. Ten sposób nader tani a trwały, od lat niewielu w Litwie upowszechniony, zasługuje na szczególny wzgląd u wszystkich światłych gospodarzy wiejskich.

OTWORY ŚCIENNE, jako drzwi, okien i t. p., trzy w sobie miewają osobne rzeczy: sam otwór, oprawa czyli brzegi jego i przepona otworu, czyli to, czém się otwór zamknąć może; wszelako nazwiska ich zbyt często jedno za drugie nierozważnie bierzemy.

BRAMA, BROMA, BRONA. C. *brana*. Ł. *porta*, *ostium*, *janua*, *fores*. F. *porte*. N. *das Thor*.

„Wniście, to jest miejsce, otwór, którym się wchodzi do miasta, zamku, pałacu, kamienicy, okazalsze niż wrota, większe niż drzwi,” (Lind.).

Brama, dawniej brona, i dziś u Morawczyków brona, właściwie znaczy drzwi obronne, bronione, jak drzwi miejskie, w zamkach i po twierdzach.

Brama używa się téż do oznaczenia budowli, w której otwór bramny jest uczyniony, i tego czém się ten otwór zamyka.

Brama zwycięzka, tryumfalna, F. *arc de triomphe*, N. *Triumphbogen*. Brama jako pomnik na uczczenie świetnego zwycięstwa wznie-

siona, pod której sklepieniem pompa tryumfalna przechodzić zwykła.

Brama kraciasta, flamandzka, F. *porte grillée*, N. *Gitterthor*. Wrota z prętów żelaznych w sposobie kraty zdziałane.

„Okna albo drzwi *flamandzkie*, to jest kraciaste,“ (m. W.).

WROTA.

Brama drewniana, i zasłona i oprawa otworu.

„Wrota, częściej się używa w budownictwie wiejskiem,“ (Lind.).

W zagrodzie kraciaste wrota do przejechania, wiestnice (snadź wjezdnice) na Litwie zowie lud prosty.

SCIEŻA, SCIEŻ. I. *otvor, usti, svjetlost od vrata*, (Stul.). Ł. *ostium, janua, hypothyron*. W. *lume della porta*. F. *ouverture d'une porte*. N. *Thüröffnung*.

We drzwiach lub oknie sam otwór. Ztąd zwykło się mówić: drzwi lub okna na *ścież* otwarte.

„*Ścieża* otwór drzwi, otworzystość,“ (Włod.).

DRZWI, DZWIERZE, SKRZYDŁA, PIERZEJE, WROTA. C. *dvere*. I. *vrata, krila vrátna, dveri, vratnica, obloksnice* (Stul.). Ł. *valvae, fores*. F. *porte, battans*. N. *Thürflügel, hölzerne Thüre*.

Jest właściwie to, czém się otwór zamyka. Drzwi widocznie pochodzą od wyrazu *drzewo*; gdyż „C. *drzewo collect. drziwi*, Ł. *lignum*,“ (Dobr.). „N. *Holzwerk*, C. *drziwi*, *wecy z drziwi*,“ (Dobr.); dla tego zapewne i u nas wyraz ten ma tylko liczbę mnogą.

Tak tedy, *wrota*, *drzwi*, *pierzeje*: właściwie znaczą *Ł. valvae*, *fores*. *F. battans*, I mówi się:

Drzwi jedno pole, pojedyncze, *Ł. valvatae fores*.

D. dwupole, *Ł. bivalvae*, *bifores*, *F. à deux battans*.

D. poczwórne, *Ł. quadrifore ostium*.

„*Valvae*, *wrota*, *drzwi*, *brama* o dwóch skrzydłach, *pierzeje* albo (*wierzeje?*) *we* *społek* się *scho-dzą*,“ (*Mącz.*)

„*Pierzeja* także (*ob. pierze*, *skrzydło*) *połąć* *sze-reg* *domów*, *strona* *ulicy* *niiby* *skrzydło*,“ (*Lind.*).

Odzwierki, *Uszaki*. *Ł. antepagmentum*. *W. stipiti*, (*Penth.*).

F. chambrante. *N. Thürverzierung*, *Thürgestell*.

Obwarowanie *brzegów* *ścieży*, *kamienne* *lub* *drewniane*.

„*Z ciosowego marmuru* *odrzwi* *polerowne*,“ (*Lind.*)

„*Odrzwi* i *Uszaki*,“ (*Czaki*).

Ta *oprawa* *drzwi* *i* *okien* *składa* *się* *z* *podwojów*, *progu* *i* *nadproża*.

USZAK, *USZAKI*, (*etim. ucho*). *R. kosiak*, *F. huisserie* (*ouir* *sluchać*).

Drewniana *oprawa* *drzwi* *lub* *okien*, *powstaje* *w* *drewnianych* *zrębach*, *z* *podwojów* *i* *nadproża*; *w* *ścianach* *zaś* *murowanych* *z* *podwojów*, *progu* *i* *nadproża*.

„*Futro* *zowią* *rzemieslnicy* *ramy*, *w* *czém* *się* *drzwi* *albo* *okna* *zamykają*. *Pospółstwo* *zowie* *usza-kami*,“ (*m. W.*).

„*Uszaki* *drzwi*, *w* *budowie* *bywają* *dębowe*, *sosno-we*,“ (*Kluk.*).

BIDŁO, *BIDŁO*. *C. bidlo*, *bidelec*. *N. Ramstücke*, *Stange*.

Bądź pionowa, bądź pozioma część ramy w pierzejach, między którymi lżejsza czyni się przepona.

Bilo wyraz zwyczajny u pospólstwa na

Litwie.

PODWÓJ, PRZYWÓJ, WIERZEJA. C. *podwog, werzege*. I. *dovrastki, vereja, podboj*. R. *wereja*. Ł. *scapus cardinalis, postis*. W. *stipide*. F. *pied-droit, jambage*. N. *Pfosten*.

„*Podwoje*, boki dziury, w którą drzwi wchodzą, bądź z muru, bądź z drzewa, wiążące próg i nadprożek, u Łacinników *postis*,“ (Włod.).

„*Podwój* słup nadproże utrzymujący, u ciesłów *futr o*, F. *poteau d'huissérie*,“ (m. W.).

„*Antearum, ostiorum latera*. *Podwoje*, *przywoje*, (Mącz.).

„A złoto było najprzedniejsze, z którego blachami pobit dom i tramy jego i *podwoje* i ściany i *drzwi*,“ (Wujek). Godna uwagi, z kądyby pójść mogło opaczne wyrażenie tego w potocznej mowie rozumienie: jakoż, *podwoje* mają znaczyć drzwi dwupole czyli podwójne, F. *à deux battans*? Wszakże kiedy się mówi po polsku: *przy zawartych podwojach*, mówi się dobrze, tak jak po francuzku: *à huis clos*. Ale jak Francuz przez *huis* nie to rozumie co przez *battans*, tak też Polak przez *podwoje* nie rozumie *drzwi dwupole*tych, *podwójnych*, lecz raczej słupy, na których drzwi wiszą, bo gdy te są zamknięte, zawierają się przez to i same *podwoje*.

PRÓG. C. *prah*. Ł. *limen*. F. *seuil*. N. *Thürschwelle, Unterschwelle*.

Kamienny albo drewniany brusek, łączący podwoje przy ziemi, równo z tłem izby dany, albo nieco wyżej dla przywarcia drzwi, nadeń wzniesiony.

NADPROŻE, NADPROŻEK, NADPROŻNIK. C. *podwóg wierchnj*, (Dobr.). R. *prytoloka*. Ł. *limen superum, superliminare*. F. *linteau*. N. *Thürsturz, Oberschwelle*.

„Spojenie w górze podwojów jedno co nade drzwię,“ (Włod.).

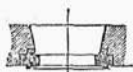
NADDZWIEREK, NADOKNIE, KAMZANS, SUPRAPORT. I. *nadzwratni uresaj* (rzeźba), (Stul.). Ł. *hyperthyrum*. W. *supraporta*. F. *dessus-porte*.

Przyozdobienie albo miejsce na nie nad oknem albo nade drzwiami uczynione.

„*Kamzansy*, F. *frise au dessus d'une porte*, jak nad oknem albo nade drzwiami b i n d a, to jest chustka snycerską robotą, albo z gipsu wyrabiana, pełna kwiecica różnego wyrabianego. Także *kamzansy* zowią się średnie części xemsu, to jest przepaski, tablice, strefy,“ (m. W.).

„*Naddrzwiernik*,“ (Grabowski Okolice Krak.).

WRĘB, GLIF. (z grec. γλοφίς). F. *embrasure*. N. *Ausschnitt*.

Wyrznięcie, wyrabianie ukośne na sposób ziemnego rowu, otworzystość ukośna wewnętrzna drzwi i okien.

OKNO. I. *prozor*, (Stul.). *oblok, okno*. Ł. *fenestra, specular*, (J. Bello). *fenestrum, lumen*. W. *finestra*. F. *fenêtre*. N. *Fenster*.

Otwór, przez który dochodzi światło wewnątrz budowli. Polskie nazwisko bierze od *oka*, gdyż jest jakoby okiem w budowli.

NADOKIENEK. F. *linteau d'une fenêtre*.

Nadprożnik w oknie.

PODOKIENEK. F. *seuil d'une fenêtre*.

Próg w oknie.

WSPORA PODOKIENNA. L. *spremmica, polica*. Ł. *lorica, plu-teus*. F. *parapet*. N. *Brustmauer*.

Ściana od spodu okna do tła izby sięgająca, albo w miejscu jej kratka ze słupków zrobiona.

„Podokienek, Ł. *lorica*, F. *parapet*,” (m. W.).

„Przedpiersie, N. *Brustmauer*,” (Aigner).

ŚCIEŻA OKNA, OTWÓR, WYLOT. F. *croisée*.

Sam otwór, obszerność jego.

PRZEDECH. C. *produch*. F. *soupirail*. N. *Kellerloch*.

Okno sklepowe.

DYMNIK, OKNO DACHOWE. Ł. *lucanar*. F. *lucarne*. N. *Dach-fenster, Kapsfenster*.

Dymnikiem dlatego może nazwane, iż przez takie w dachu okna, wypuszczany bywa dym z chat kurnych po wsiach na Rusi. Dymnik, właściwie komin.

„Okno dachowe, Ł. *lucanar*,” (m. W.).

NOZDRZYNA. Ł. *nares*. F. *chantepleure, évent, barbacane*.

N. *Oeffnung*.

Otwór w ścianie podwałowej do ściekania wody w ziemi z tyłu jej gromadzącej się.

„Na statkach *nozdrze* zowią się rowki we *wręgach*, ze spodu porobione, przez które woda z całego statku sączy się do rynny,” (Lind.).

MACULNICE. Ł. *columbarium*. W. *cavo columbaro*. F. *trou de boulin*. N. *Rüstloch*.

Otwory pozostałe w murze po wyjęciu *maculców*.

STRZELNICE. Vd. *Strelnica* (reszciep za strelanje), (Lind.).

L. pinnae, minae murorum. F. creneaux de muraille.

„Wyrżnięcie, oko, albo dziura w murze, w okrętach, przez które strzelają.”

„Inaczej zowią *blanki*, to jest rysy w murach długie na 12, a czasem na 15, a szerokie na 2 albo 3 cale, z których na nieprzyjaciela bez otwierania okien strzelają,” (m. W.).

„Blanki, C. *zabradło*,” (Mrongovius). *Strzelnicami, blankami, I. zidno krannisete* (mur ochronny), (Stul.), *F. creneaux*, zowią także same zęby czyli ścianki na zamkach rycerskich w jednostajnych odległościach poroządzane, za którymi schroniwszy się, przez przerwy ich, strzelają.

RAMY. *L. cubilia fenestrarum*, (Knap.). *F. chassiss. N. Rakmen.*

W których szkło do okien osadzają.

SPROSY.

Drewniane złobione pręty przedzielające szyby w oknach.

BŁONA, SZYBA, SZKŁO W OKNIE. *I. cktlo, cakto, stekto*, (Stul.).

L. vitrum.

Błona, bardzo właściwie szklanną w oknie przeponę znaczy, bo w dawnych czasach pęcherzyn do tego u nas, nie zaś szkła używano. *Szyba* pochodzić może od *scheibe* (krążek), gdyż w pierwiastkach zaprowadzenia szkła w oknach, używano grubych krążków ze szkła lanego, jakich i podziśdzień używają do cieniów kolorowych przed lampami.

Wyraz ten *szyba* ma jeszcze i rodzime pochodzenie i znaczenie w języku naszym: *Szyba* od *szyb*

strzała (R. *szyb. C. ssiba. Ł. sagitta, jaculum*). Ztąd *szybować* lecieć w górę, latać wysoko. Dalej *szyba, otwór, wylot* u górników, przez który się do kopalni spuszczaają, a nawet i same kopalnie *szybami* zowią.

OKIENICA. C. *okenice*. F. *les voles*. N. *Fensterladen*.

Od wiatru, światła i zimna, drewniana przysłona okien.

SKRZELICE, SKRZELINY OKIENNE, ŻALUZA. F. *persiënne, jalousie*. N. *Die Jalousie im Fenster*.

W oknie gatunek kraciastej zasłony na wzór *skrzeli* rybich z drzewa udziałanej.

„*Skrzele* u ryb, otwory rogową pokrywką okryte pod którymi się naczynia oddychalne znajdują,” (Kluk).

OKÓW, OKUCIE.

Żelaztwo służące do zawieszania i zamykania drzwi i okien.

Okucie drzwi i bramy składa się: z zamku, wrzeciędza, skobłów, kruczków, probójów, zasuvek, zawias, klamki, zapadki z kluczką, i gwoździ głowaczów.

Okucie okien składa się: z narożników po wszystkich rogach ramy, z zasuvek, z akrećki ze skoblikiem; albo z pręta, probójów i z akrećki do pręta przytwierdzonej; kruczków od wiatru, i okucia wyglądki (wasidas).

ZAPADKA.

„Zapadka, klamka u drzwi, zapadki żelazne do drzwi przybite,” (Lind.).

ZAMEK. I. *brava, zaklop, klucsanica, zamek*, (Stul.). Ł. *sera, claustrum*. W. *serrame*. F. *serre*. N. *Schloss*.

Narzędzie żelazne do zamykania izb lub jakich statków służące. Zamek jest wiszący czyli kłódka, zamek wewnętrzny i powierzchowny,

wewnątrz drzwi lub po wierzchu przytwierdzony. W nim są: zatwór, zatworek, zaworka, C. *zawora*, F. *pêcle, pêne*, N. *Riegel*, część w zamku, która się zasuwaa i odsuwa *kluczem*. Sprężyna F. *ressort*, N. *Feder*, która do przytrzymywania zatworu służy. Klucz nakoniec, którym obracając zasuwaa się albo odsuwa zatwór. Serce, które w klucz wchodzi, zowie się *sopel*, N. *Dorn*.

KLUCZKA.

„Żelazo we drzwiach, na które klamka zapada,” (m. W.).

OBARTEL, OBARTLIK. (etym. obracać). C. *obrtlik*. N. *Schieber, Riegel, Schubriegel*.

„Żelazo, którym się podnosi klamka, rękojeść klamki,” (Włod.).

ZAWIASA. Ł. *cardo*. W. *cardine*. F. *gond, penture*. N. *Thürband, Thürangel*.

Żelazny oków, do zawieszania drzwi albo ram u swych podwojów. Zawiasa nazywa się poje dyn-czą albo krzyżową, kiedy osadzona jest i obraca się na kruku. Zawiasa podwójna czyli francuzka, składa się z dwóch części podobnych sobie, które się obracają na wspólnym trzpieniu czyli wrzecionie, N. *Spindel*; jedna jej połowa, w której znajduje się utwierdzony trzpień, nazywa się samczą, druga samiczą.

ZASUWKA. N. *Einschieber*.

„Zasówka w zamku u drzwi, lub zasówka osobno do drzwi przybita,” (Lind.).

WRZECIĄDZ. F. *verrou*. N. *Anwurf, Thürkettel, Vorlegeisen*
Zapora we drzwiach i bramach.

Drąg obracający się na sworzniu w połowie go

do drzwi przytwierdzającym, kruki zaś, w które końce wrzeciądza zapadają dla zamknięcia, skobla mi się mianują.

„Skobel na wsi u drzwi, o który wrzeciądz zakładają,” (Lind.).

STRÓŻE. F. *bornes des portes, chasse-roues*. N. *Radestöser*, (Penth.).

Słupki kamienne lub drewniane, które się wko-
pują w ziemię wzdłuż budowli, albo przy drzwiach
jej, dla ochrony od pojazdów.

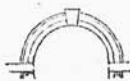
OBLĄCZYNA, OBLĘK, ARKADA, FRAMUGA. C. *oblauk, luk*,
(Palk.). I. *luk, obluk, okko*, (Stul.). F. *arcade*.

Przestrzeń pomiędzy łukiem sklepio-
nym a jego węgarami.

„Frambuga,” (Knap. Lind.).

NAŁĘCZ, OPASKA. Ł. *fascia, taenia*. F. *archivolte*.

Oblączysty brzeg wystający na czo-
le sklepienia albo wokoło sklepionego
łuku. Takiego jest kroju, jaki ma tram
główny w jednym z porządków.

„Nałęcz, Ł. *fascia capitis, pitactum*,” (Volk.).

KOZUB albo KAZUB, FRAMUGA. Ł. *zotheca, loculamentum*.
W. *nichio*. F. *niche*. N. *Bilderblende*.

Wyźłobienie w murze dla postawienia
ku ozdobie posągu albo naczynia.

„Loculamentum, niejaki kosz albo kazub
ku gnieźdzeniu się ptaków dobry,” (Mącz.).

„C. kozub, Ł. *focus cubicularis*,” (Palk.).

„Framuga, frambuga,” (Sierak.); ale frambuga
z niemieckiego w polszczyźnie właściwie arkadę zna-
czyła.

BALKON. I. *pod, pozoriscte*. Ł. *maenianus*. W. *balcone*. F. *balcon*. N. *Trompetergang*.

Wystawa progu okna do tła otwierającego się przed domem w wyższej jego części, po której przechadzać się można.

„R. *balikon*, du pers: *bala-khà-nè*, *terrase*.” (Ph. R.).

XIII. Wyrazy ściągające się do pieców i kominów.

PIEC. C. *prisk, nisteg*, (Jungman). I. *ugera, ugerica, pechnik, pechnica, sobba*, (Stul.). Ł. *furnus, hypocaustum*. W. *stufsa, fornello*. F. *fourneau*. N. *Ofen*.

Wszelki aparat do wydobywania ciepła z *opalu*, czyli *paliwa*.

U starożytnych piec bywał umieszczany pod tłem izby. Ł. *hypocaustum* właściwie znaczy samą izbę mocno ogrzaną, F. *étuve*, z której wychodzące ciepło zwykle używane było do ogrzewania izb przyległych. Dziś piece podług różnej potrzeby są różne. I tak:

Pie c s z w e d z k i p o k o j o w y, który się opala wewnątrz dla ogrzania pokoju i odświeżenia powietrza.

P. p o l s k i, p i e c z u r a, który się z sieni opala, a dym z niego do komina czelusią uchodzi; niedostaje mu wewnętrznych kanałów, które ma piec szwedzki.

P. p o w i e t r z n y, w którym się rozpala świeże z podwórza wprowadzone powietrze, i tak rozpalone płynie rurami po ścianach dla ogrzania wielu pokoiów.